

Богдан Лепкий.

На Спаса в Розі.

(Виїмок із „Казки мого життя“).

Ще мій покійний дід викопав був у Розі ставок, а на кирничках розвів пасіку.

Ставок був невеличкий, але карасі бовталися у ньому такі, „як поросята“.

Над ставком стояла хата для сторожа; його величали ставничим.

Ми, діти, не любили їздити до Рогу. Боялися ставка. Вода в ньому така темна-темна, як „у каламарі атрамент“, а карасі, — хто може знати, чи це справжні карасі?

Ставок, чомусь то нагадував нам казку, одну з тих, що як їх слухати, то мурашки бігають по спині.

Кирнички, друге діло.

Там була пасіка, а в пасіці мід і дулі, солодкі, як цукор, там жив пасічник Кость Голубович і його жінка, Гандзуня, „найдобрійша*) бабуса“.

Одно лиш лихе, — ми так якомсь вимовляли це слово: Кирнички, що з нас сміялися люди. „Киницьки, киницьки“ покривлявся нам старший парубок Василь.

І тому то ми в нашій мові прозвали Кирнички Рогом. Прогулька в Ріг, (себто на кирнички), то була наша мрія.

„Як будете чемні, то поїдете туди на Спаса“, обіцяв нам батько. І хоч як воно тяжко, а все ж таки ми хотіли бути чемними. Не знаю, чи були, але на Спаса, по Службі Божій і по обіді, заїхала перед фіртку бричка і трое нас, як три пташки, випущені з клітки, побігло до неї.

Бричка була на дручках, мала ступені вигідні і бляшані крила. Велика, старосвітська бричка, така, що в ній від біди і переспатися можна.

Я, розуміється, тарабанився „на козел“, коло Василя, щоб дивитися на коні, але Яніцка не пустила. „Або будеш сидіти, де я кажу, або поїдемо без тебе“.

Не було ради. Сів я на лавочці в ногах і „надув губи“, хоч Яніцку любив, бо вона дуже жалісно чумацьких пісень співала. Ідемо.

Хати всміхаються до нас, дерева гильками махають: „Щасливої дороги!“

Недалека тая дорога, а нам вже попару нема.

„Чи далеко ще до Рогу?“ питаємо одно за другим.

„На Кирнички?“ відповідає Яніцка і всміхається хитро. Хочє, щоби ми повторили за нею: „Киницьки“. Але нема дурних! Вистарчить притакнути: „егез“.

*) На просьбу автора деякі відхилення від прийнятого нами правопису лишаємо без змін.

„Егез, егез!“ підхоплює вона і цілує нас одно по другім.

„Бач, які хитруни! А Киницьок вимовити не ласка?“.

„А пощо“?

* * *

Минули ми панщизняний хрест і виїхали на поле.

Стерня, як щитинисте море. Ні початку, ні кінця їй не видно. Лиш денече бовваніють стирти. Великі, аж дивитися страшно. Бокаті і пукаті, ніби понаїдалися зерна і поздувало їх.

Ось-ось і луснуть.

Воробі спішать їм на ратунок. „Цвір — цвірінь. Пшениця, чи ячмень“? питаються, але не дожидаючися відповіді, зерно пильно клюють.

Василь батогом луснув, знялися — полетіли.

Ніби хтось хмарою з одної сторони на другу кинув.

„Десь інша птиця у вирій відлітає -- каже Василь, — а тая нужда цілий рік чіпить. І не знати пощо Бог того так багато намножив“.

„Божа річ, не наша“, — побожно відповідає Янічка. „Є для нас, най буде і для них. Земля велика богачка“. Дорога скочується у балку. Янічка притримує нас, щоби ми не повилітали з брички. „Таке то, як живе срібло“. А перед нами в балці вже й пасіку видно. Мов зелений острів серед жовтого моря. Острів обведений плотами. Від дороги остріжок. У ньому ворітця. Від воріт до хати тінисте підсіння: каблук коло каблука, обвитий хмелем, ясьчиком і повійками. Гарно так.

Хата звичайна, сільська. Стіни білі, а приспа жовтою глиною чистенько підведена. У стріху повтиканий май.

Біля хати праворуч чималий сад. Груші такі великі та кри-слаті, як дерева у лісі. Поміж деревами ули.

Отсе і пасіка наша.

* * *

Приїхали. „Прру гов!“ і бричка стає.

Пасічник виходить нам на зустріч.

Він високий, сивий, з довгою бородою, як св. Онуфрей на образі в церкві.

А може й він?... Хто його зна, може й він?... Нас, дітий нераз дурять старші, так, чи не дурять і тепер, кажучи на св. Онуфрея, що то пасічник Кость?

Але ми не такі дурні, як собі старші гадають, — ого! Не дурні, ні!

А пасічник, не прочуваючи наших сумнівів, відчиняє ворота і зсаджує нас з брички.

Возьме попідпашки, піднесе високо — високо, махне і дивись, ти вже за ворітьми, на стежці. Та ще й приговорює:

„Скіць! А скіць!“, буцім то ти сам так гарно з брички на землю зіскочив.

Страшно нам пасічничкової сивої бороди і його навислих.

довгих бровів, алежбо разом із тим так хочеться чим-борж попасти в пасіку, в цей обіцяний райок, так хочеться...

Дрібочемо зеленим підсіннем під хату. Пахне і скригтить під ногами шувар. В шуварі „палки“. Пасічник схиляється і кождому з нас дає по такій „палці“. Несемо їх гордо, як булави.

Ось ми вже й під хатою, на свіжо вимазаній приспі, ми, себто: я і мої дві молодші сестрички, сам дріб.

Перед нами високий столець, накритий білим рушником.

На рушнику вишиті якісь кумедні птиці, клюють червоний виноград з синіми й чорними листками. На стільці у поливаній мисці кришка свіжого меду. Зверху вона біла — білесенька, а під сподом густий, жовтий мід, ще й пахне.

Гандзуня приносить новий, житний хліб, печений на капустянім листку. На його підшві видно всі реберця і цілий рисунок листка. Забуваємо про всьо і приглядаємося до хліба... Спекла його Гандзуня, Гандзя... „Ой мала Гандзя свекруху лихую, післала і жати в неділю святую, післала і жати в неділю святую“... А може то про неї тая пісня співає? Мабуть про неї, бо другої Гандзі нема...

Наші думки пасічник перебиває „Ну, гостоньки — каже — живіться, чим Бог післав“.

А гостонькам аж слина з рожевих уст тече. Вони не вміють дібратися самі до непочатої кришки меду, ані до великого бохонця хліба.

Голубович всміхається. Відпинає від ремня ніж, на якому є і кресало до люльки і протичка і спущало і всілякі другі інструменти, робить над мискою хрест і шматує кришку. З жалем глядимо на перекроєні шестигранні комірочки, з яких спливає мід.

Солодко робиться в устах.

А пасічник: Їдьте, дітоньки, їдьте. Напрацювалася божа челядка, а все для нас, все для чоловіка; навіть не знати за що“.

А Гандзуня: „Ой тото. Не гідний чоловік такої ласки в Бога, негідний“.

А я: „А ці комірочки хто так повироблював гарно? Ви?“

Старий всміхається добрячо. „Куди нам до такої роботи!“

Це пчоли такі майстри. Подивіть...“ і показує нам, які то рівнесенькі ті комірочки і які подібні до себе, як капля води. „А знаєте, чому вони шестигранні?... Це вам це знати. Тому, бо в них мід добре держиться, не розсаджує стінок. Це дуже трівка посуда“.

Слухаємо старого і несміло зазираємо йому в очи; схвалилися під навислі брови, як віконця під стріху. Дивно нам, що ті самі пчоли, які так болючо жалять чоловіка, для йогож таки солодкий мід збирають.

А Гандзуня за той час накроїла спорі шматки хліба і не толкує нам, хто і як його зробив, лиш мастить медом і кождому у руку суне.

„А уважайте, дітоньки, щоб по бороді не текло, бо мама

будуть гніватися на мене. Скажуть: ото ледаща Гандзуня, навіть дитий медом угостити не вміє“.

Ми знаємо, що мама так про Гандзуню не скажуть, бо вона їх виносила на своїх руках, але вдаємо, буцім то ми дуже боїмося нашої мами, хоч її мабуть ніхто не боявся і ніколи.

Імо, а перед воротами коні хрупають траву, а сонце крізь листя дерев продирається і золотистими зайчиками на стежці скаче, — в пасіці пчолу гудуть.

Іноді зашелестять листки і спіла грушка покотиться по стежці.

Пасічник бере мене за руку: „підем між ули і в садок“.

Мені не дуже то й хочеться йти від меду і, правду сказати, я таки трохи тих пчол боюся, але що ти порадиш, найстаршим бувши та ще до того хлопцем? Як тут до страху признаваться?.. Іду.

Приходимо під яблінку, що зародила в явдэн. Кость гилячку рукою нагнув і кілька яблук гегенуло на землю.

„Отсе тобі, — почув я його добрячий голос, а це для одної сестрички, а це для другої. Та тримай бо, не пускай, бо як закотиться в кропиву, то не знайдеш. Дай, я тобі у кишеньку вложу. Та-ак“.

Обвантажений яблуками вертаю до своїх.

Сидять під хатою на колінах у Гандзуні, такі рум'яні, як яблочка, осяяні сонцем і тією щирою дитячою радістю, ще яснішою від сонця.

* * *

В літ кільканайцять пізніше, якраз на самого Спаса приїхав я з далеких Бережан до Крегульця.

З нашої пасіки вже й сліду не остало. Залізницю туди пустили. Старий пасічник і „найдобрийша Гандзуня“ вже також не жили.

Я пішов відвідати їх могилу.

Ну, шож, могила, як і другі, і хрест на ній не інший. Тільки в головах гарна яблінка росла. Другої такої на всім цвинтарі не було. І так багато пчол нігде не гуділо. Ніби їм хтось сказав, що тут їх добрий друг лежить і вони прилетіли помолитися за його душу.

І, як живий явився перед моїми очима Кость пасічник. Високий, у білім шматю, з довгою сивою бородою, як святий Онуфрей на образі в церкві.

І пригадав я собі наші гостини в Розі, Гандзуню, Янічку, фірмана Василя, коники шпаки і тую бричку на дручках, що в ній від біди і переспатися було можна.

І коли я так цілий у споминах стояв, з молодой яблуні перше рум'яне яблукло впало, а за ним друге, третє.

„Це тобі, а друге для одної сестрички, а третє“... Здавалося почув я з-під могили.

Я взяв яблука і поклав їх на могилки сестер.